PuV O 16/2024 vp

20.3.2023

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Tuomas Rimpiläinen
rikos- ja oikeustoimittaja, Yle
VTM, ylivääpeli (res.)
kriisinhallintaveteraani

Sotilaan päiväkirja – kuinka rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi

Kiitän puolustusvaliokuntaa pyynnöstä tulla kuulemiseen ja toimittaa asiantuntijalausunto suomalaisessa kriisinhallinnassa ilmenevistä epäkohdista, jotka nousivat esiin sotatieteiden dosentin **Ilmari Käihkön** tekemässä kirjassa *Sotilaan päiväkirja – kuinka rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi*. Olen itse kirjoittanut Käihkön kirjasta ja omista kokemuksistani journalistisen artikkelin, joka julkaistiin 7.3.2024 Ylen verkkosivuilla (*https://yle.fi/a/74-20076801*).

Pidän aiheen käsittelyä ja esiin nousseiden ongelmien ratkaisemista tärkeänä Puolustusvoimien legitimiteetin säilyttämiseksi ja parantamiseksi kaikkien kansalaisten silmissä. Esiin nostettujen ongelmien ratkaiseminen on tärkeää myös siksi, että monikansalliseen puolustusliittoon kuuluvan Suomen asevoimissa esiintyvä rasismi voi vakavasti haitata kansainvälistä yhteistyötä. Kriisinhallinnassa luottamusta on puolestaan rakennettava ja ylläpidettävä toimialueen paikallisväestön kanssa paitsi inhimillisistä syistä myös siksi, että epäasiallinen käytös voi vaarantaa kriisinhallintajoukon turvallisuuden.

Taustaa

Palvelin YK:n alaisessa MINURCAT II -kriisinhallintaoperaatiossa (operaatio Tšadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa) tiedotusupseerin tehtävässä 23.6.–12.12. 2009. Reservin sotilasarvoltani olin tuolloin kersantti. Koska hoitamani tehtävä oli määritelty upseeritehtäväksi, palvelin Tšadissa 3. luokan sotilasvirkamiehen arvolla. Tehtävässäni minulla ei ollut alaisia tai suoraa käskyvaltaa, vaan tehtäväni oli toimia joukon komentajan ja kaikkien rauhanturvaajien media-asiantuntijana sekä huolehtia kriisinhallintajoukon julkisuuskuvasta. Olin sijoitettuna Goz Beïdassa samaan tukikohtaan jääkärijoukkueessa palvelleen Ilmari Käihkön kanssa, mutta en tuntenut häntä tuolloin kuin pintapuolisesti.

Pääasiassa tein toimistotyötä esikunnassa, mutta osallistuin palvelukseni aikana lukuisia kertoja myös operatiiviseen toimintaan jääkärijoukkueen mukana dokumentoiden sen työtä. Arvioni on, että osallistuin operatiiviseen toimintaan tukikohdan ulkopuolella enemmän kuin kukaan muu esikunnasta tai komento- ja huoltojoukkueesta mukaan lukien kriisinhallintajoukon suomalainen komentaja. Sain siis muodostettua kuvan jääkärijoukkueen toiminnasta myös tukikohdan ulkopuolella.

Keskityn lausunnossani epäkohtiin, jotka koskevat joukkomme joidenkin jäsenten suhtautumista paikallisväestöön, jota olimme YK:n mandaatilla suojelemassa. Laajennan ongelman tarkastelua muihin kriisinhallintaoperaatioihin ja Puolustusvoimien organisaatiokulttuuriin. Lopuksi esitän muutamia ilmeisiä toimenpiteitä, joiden avulla epäkohtiin voitaisiin puuttua. Vaikka keskityn lausunnossani pääasiassa käsittelemään rasismia ja muuta paikallisväestöön kohdistuvaa epäasiallista käyttäytymistä, huomautan myös, että Käihkön teoksessa nousee esiin monia muitakin kriisinhallintajoukon toiminnassa esiintyneitä epäkohtia. Puolustusvoimien olisi syytä tarkasti perehtyä myös niihin esiin nousseiden ongelmien ratkaisemiseksi ja oman toiminnan kehittämiseksi.

Omat havainnot

Omien silminnäkijähavaintojeni sekä paikan päällä kuulemani perusteella pystyn vahvistamaan useita Käihkön kirjassaan kuvaamia epäasiallisen käyttäytymisen esimerkkejä. Vastaavasti en pysty kiistämään mitään Käihkön kuvaamista esimerkeistä, enkä myöskään näe mitään syytä epäillä niiden paikkansa pitävyyttä. Käihkön kirja ei ole yhden rauhanturvaajan mielipide vaan perustuu omakohtaisten kokemusten lisäksi kolmenkymmenen rauhanturvaajan haastatteluihin ja taustoittavaan tutkimuskirjallisuuteen sekä muuhun lähdeaineistoon.

Omien havaintojeni mukaan palveluksessa rasistinen kielenkäyttö oli varsin tavanomaista ja peittelemätöntä. Myös muutamat komento- ja huoltojoukkueen jäsenet käyttivät paikallisista termiä ”neppari”, joka oli kiertoilmaisu ”neekeristä”. Enemmän rasistisia asenteita ilmeni jääkärijoukkueen rauhanturvaajien keskuudessa. Rasistista kieltä käytettiin joskus myös YK:n siviilijärjestöjen työntekijöistä ja irlantilaisen kriisinhallintajoukon aasialaistaustaisesta lääkäristä.

Oman palvelukseni alussa osallistuin edellisen rotaation viimeiseen partioon ja näin, kuinka rauhanturvaaja uhkasi vettä pyytänyttä pientä lasta antenni kädessään ja jahtasi tätä aggressiivisesti huutaen. Pian tämän jälkeen sama rauhanturvaaja kaatoi pullollisen juomavettä lapsen edessä maahan. Huomautin rauhanturvaajalle, että hänen käytöksensä oli epäasiallista ja nostin tapauksen esiin esikunnan henkilöstön kanssa ainakin epävirallisissa keskusteluissa. Mitään toimenpiteitä tapauksesta ei seurannut.

Oman rotaatiomme jääkärijoukkueen saapuessa toimialueelle komentajamme piti luennon, jolla hän korosti, että rasistinen käytös ja kielenkäyttö on kiellettyä. Itse pidin perehdytysluennon ”toimimisesta julkisuudessa”. Näkökulmani oli tehtäväni mukaisesti joukon julkisuuskuva, mutta korostin myös sitä, että paikallisten asiallinen kohtelu on tärkeää paitsi inhimillisistä syistä myös oman joukon turvallisuuden kannalta. Korostin erikseen, että myös rasistisen kielen käyttäminen on kiellettyä ja että tehtävämme on suojella ja auttaa paikallisia, vaikka heidän käytöksensä saattaisi tuntua turhauttavalta.

Myöhemmin kuitenkin näin partiossa, kuinka myös oman rotaatiomme jääkärijoukkueen rauhanturvaaja kaatoi vettä maahan lapsen nähden. Veden maahan kaatamisen loukkaavuutta on syytä erikseen alleviivata, sillä useimmilla paikallisilla ei ollut mahdollisuutta riittävään vedensaantiin ja kirkkaan veden saaminen oli useimmille mahdotonta. Veden kaataminen maahan viestitti paikallisille, että olimme heihin nähden paremmassa asemassa, emmekä välittäneet heidän puutteistaan vaan silkasta kiusanteosta kaadoimme vettä mieluummin maahan kuin annoimme sitä heille.

Palveluksen lopussa, kotiutuslentoa edeltäneenä päivänä todistin erään jääkärijoukkueen rauhanturvaajan seksinostoyritystä Tšadin pääkaupungissa N’Djamenassa sijainneen hotellin pääoven edustalla. Suomen lipulla varustettuun univormuun pukeutunut rauhanturvaaja oli kutsunut hotellille seksityöläisen ja pyysi hotellin aulassa istuneilta esikuntaan kuuluvilta rauhanturvaajilta tulkkausapua. Rauhanturvaajalle sanottiin, että häntä ei auteta seksin ostamisessa. Kun rauhanturvaaja itsepintaisesti edelleen pyysi apua, lähdin hänen mukaansa mutta kehotin puutteellisella ranskallani ulkopuolella odottanutta naista poistumaan. Rauhanturvaajalle selitin, että YK-joukot eivät saa ostaa seksiä. Luulin onnistuneeni estämään ennalta sen, että suomalainen rauhanturvaaja ostaa seksiä naiselta, joka saattaa olla ihmiskaupan uhri. Myöhemmin kuulin, että rauhanturvaaja oli yrittänyt uudelleen ja onnistunut.

Laajempi konteksti

Tšadissa rasistista kieltä käytti vähemmistö palvelustovereistani. Havaittavissa oli ilmiö, jossa rasistisesti ajattelevat rauhanturvaavat saivat muita mukaansa rasistiseen kielenkäyttöön, jonka ehkä ajateltiin kuuluvan ”rauhanturvaslangiin” tai ylipäänsä ronskiin kommunikaatioon. Epäasiallisiin tekoihin syyllistyi arvioni mukaan muutama rauhanturvaaja. Valtaosa kriisinhallintajoukosta toimi ammattimaisesti ja asiallisesti. Rasistinen puhe oli kuitenkin niin yleistä, että sitä ei voi sivuuttaa yksittäistapauksena. Joka tapauksessa siitä teki koko joukon suorituskykyä ja ammattitaitoa rasittavan ongelman se, että rasistiseen käytökseen ei puututtu muutamia yksittäisiä yrityksiä lukuun ottamatta. Tietääkseni joukon komentaja tai muut esimiesasemassa olevat eivät kertaakaan edes huomauttaneet kenellekään rasistisesta kielenkäytöstä.

Vaikka itse en ollut varsinaisessa esimiesasemassa, myös minulla olisi ollut velvollisuus ja mahdollisuus puuttua näihin epäkohtiin tuomalla niitä määrätietoisesti esiin komentajalle. Tuolloin kuitenkin ajattelin, että omat huomautukseni riittivät tuomaan kyseisten rauhanturvaajien tietoon sen, että heidän käytöksensä ei ole sallittua. Ryhmäpaine ja tiiviin sotilasjoukon yhteishenki puolestaan saivat aikaan myös minussa sen, että ”ronskiksi puheeksi” katsottuun kielenkäyttöön puuttumisen kynnys oli korkea. Nyt ajattelen asiasta niin, että tosiasiassa nimenomaan joidenkin rauhanturvaajien rasistinen puhe oli yhteishenkeä myrkyttävä ilmiö, jonka muut nielivät, koska eivät halunneet alkaa ”nipottaa” kielenkäytöstä.

Myös Puolustusvoimien organisaatiokulttuuri vaikuttaa osaltaan siihen, että kriisinhallintajoukoissa epäkohtiin pyritään puuttumaan korkeintaan epävirallisin toimenpitein jos lainkaan. Organisaatiokulttuuri Puolustusvoimissa on erittäin salaileva. Salailu on luonnollisesti perusteltua, kun kyse on turvaluokitelluista asioista, ns. maanpuolustussalaisuuksista. Salailun kulttuuri ulottuu organisaatiossa kuitenkin myös toimintoihin ja prosesseihin, joihin sen ei avoimessa yhteiskunnassa tulisi ulottua. Esimerkiksi rotaatiokoulutuksessa Porin prikaatin tiedotuspäällikkö asennoitui vapaan median tietopyyntöihin paheksuvasti. Kun huomautin median voivan hyvin esittää julkisuuslain mukaisia tietopyyntöjä myös oman kriisinhallintaoperaationi mahdollisista esitutkintaratkaisuista, tiedotuspäällikkö kutsui tällaisia tietopyyntöjä kohujulkisuudeksi ja vakuutti, että prikaatin esikunta ja Pääesikunta kyllä hoitaisivat ne. Puolustusvoimissa on taipumus ajatella, että toiminnan tehokkuuden ja asianmukaisuuden rinnalla vähintään yhtä tärkeää on se, että toiminta *näyttää asianmukaiselta*. Salailevassa organisaatiokulttuurissa yhtälö johtaa helposti siihen, että epäkohtiin ei puututa virallisia puuttumiskeinoja (kurinpitomenettelyt ja esitutkinta) käyttäen, sillä näistä keinoista syntyy julkisuuslain mukaisesti julkisia asiakirjoja, jotka mediaan päätyessään voivat aiheuttaa mainehaittoja organisaatiolle.

Omien ja muiden kriisinhallintaveteraanien kokemusten perusteella pidän selvänä, että rasistista käytöstä ilmeni ja ilmenee myös muissa operaatioissa. Palvelin itse ensimmäisen kerran rauhanturvaajana Kosovossa vuosina 2004–2005. Tuolloisessa joukossamme rasistisia asenteita ja puhetta ilmeni tavanmukaisesti, mutta suomalaisten käytös paikallisia kohtaan palveluksessa oli omien havaintojeni mukaan lähtökohtaisesti asiallista. Yleisessä tiedossa oli silti, että useat rauhanturvaajat ostivat toimialueella seksiä. Suoraan paikallisväestöön kohdistuneeseen epäasialliseen käytökseen syyllistyivät havaintojeni mukaan lähinnä jääkärikomppaniassa palvelleet, kantahenkilökuntaan kuuluneet koiranohjaajat. Esimerkiksi ajoneuvotarkastusten yhteydessä heillä oli tapana kohdella paikallisia tylysti ja ohjata ilmeisen tahallisesti kuraiset koiransa tutkimaan puhtaiden autojen sisätiloja.

Ilmari Käihkön kirjan julkaisemisen ja uutisoinnin jälkeen olen julkisuudessa nähnyt vain yhden viralliseksi katsottavan reaktion Puolustusvoimien kantahenkilökunnalta. Kyse oli maavoimien operaatiopäällikön, prikaatikenraali **Sami-Antti Takamaan** Ylelle antamasta haastattelulausunnosta (*https://yle.fi/a/74-*

20078609). Takamaan mukaan julki tulleet asiat ovat hänelle, kenraalikuntaan kuuluvalle kriisinhallintaveteraanille ”aivan vieraita”. Teoriassa on toki mahdollista, että esikuntatehtävissä palvellut rauhanturvaaja ei itse havaitse epäkohtia. Takamaan kommentti on silti ainakin kahdesta näkökulmasta arvioituna ongelmallinen.

Asian ei ensinnäkään pitäisi olla näkökulmakysymys, jossa yksittäisen upseerin omakohtaisilla havainnoilla on merkitystä. On ongelmallista, mikäli Puolustusvoimien tietoon ei todella koskaan ole tullut mitään Käihkön kirjassa kuvatun käytöksen kaltaista. Käihkön minulle esittämän sähköpostikirjeenvaihdon perusteella se ei edes pidä paikkaansa. Käihkö raportoi havaitsemistaan ongelmista tuoreeltaan palveluksen jälkeen Porin prikaatille.

Toiseksi operaatiopäällikön kommentti on ongelmallinen siksi, että rasistista käytöstä ilmenee todistetusti niin suomalaisessa yhteiskunnassa kuin Puolustusvoimissa. Edes julkisuuteen tulleita esimerkkejä ei ole vaikea löytää. Ks. esim. Ilta-Sanomien uutinen 6.2.2023 (*https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009374062.html*), jonka mukaan käräjäoikeuden antamissa tuomioissa esimiesaseman väärinkäytöstä nousee erityisesti esiin rasismi. Jos kenraalikuntaan kuuluva maavoimien operaatiopäällikkö ei lainkaan havaitse rasismia tai koskaan kuule siitä, on syytä kysyä, onko Puolustusvoimissa epäonnistuttu tunnistamaan omassa toiminnassa ilmeneviä epäkohtia. Omana asepalvelusaikanani varusmiesjohtajille teroitettiin jatkuvasti, että tietämättömyys ei ole hyväksyttävä selitys. Jos jotakin ei valmiiksi tiennyt tai osannut, oikea vastaus oli: ”En tiedä, mutta otan selvää.”

Tätä lausuntoa varten keskustelin aiheesta neljän kriisinhallintaveteraanin kanssa. Kyse ei ole haastatteluista vaan vapaamuotoisesta mielipiteidenvaihdosta, jonka pohjalta olen saanut luvan kirjata muutamia havaintoja. Kirjaukset ovat tarkkoja ja vastaavat minulle kerrottua, mutta olen tiivistänyt niitä. Keskustelujen perusteella voin sanoa, että rasistiset asenteet eivät rajoitu operaatioihin, joista minulla on omakohtaisia kokemuksia. Kriisinhallintaveteraanit kertovat seuraavaa:

Eritreassa 2003 *palvellut rauhanturvaaja:* Jo koulutuksessa jotkut aiemmin rauhanturvaajina palvelleista suhtautuivat ylemmyydentuntoisesti toimialueen kulttuuriin ja ihmisiin. Toimialueella rauhanturvaajat käyttivät keskenään paikallisista usein rasistista kieltä kuten ”apina” ja ”neekeri”. Paikalliseen kulttuuriin myönteisesti suhtautuva suomalainen oli muiden puheissa ”neekereiden rakastaja”. Kertoja huomauttaa, että yksikin jyrkkä persoona saattoi myrkyttää asenneilmapiiriä merkittävästi. Kertojan mukaan rasismin voi nähdä osana laajempaa paikallisen kulttuurin ja elämän väheksymistä, mikä näkyi esimerkiksi käytöksessä eläimiä kohtaan. Kertoja kuuli, että tukikohdan portille eksynyttä karjaa (paikallisen karjankasvattajan elinkeino) oli hakattu teleskooppipampulla. Kertojan mukaan suomalaiset rauhanturvaajat myös sitoivat loukkaantuneen koiran jaloista ja tappoivat sen teleskooppipampulla lyömällä ja kiviä päälle pudottamalla.

Tšadissa 2009 *palvellut rauhanturvaaja:* Kertoja palveli samassa rotaatiossa Käihkön ja tämän lausunnon kirjoittaneen Tuomas Rimpiläisen kanssa. Kertoja vahvistaa Käihkön kirjassaan kuvaamat ongelmat ja huomauttaa, että rasististen, epäkypsien ja toimintamalleiltaan vääristyneiden ja näitä asenteita lietsovien rauhanturvaajien määrä oli yksinkertaisesti liian suuri osa kokonaisuudesta. Osuus oli omiaan passivoimaan asianmukaisella tavalla käyttäytyvät rauhanturvaajat. Kertoja antoi luvan julkaista nimensä ja koko kuvauksensa tämän lausunnon liitteenä (*liite 1*).

Libanonissa 2012–2013 *komento- ja huolto-osissa palvellut rauhanturvaaja:* Joukon sisällä käytettiin avoimen rasistista kieltä mutta verrattain vähän. Kielenkäyttöä ei kuitenkaan kyseenalaistettu, eikä siihen puututtu aktiivisesti. Kertoja ei havainnut suoraan paikallisiin kohdistunutta epäasiallista käytöstä eikä kuullut sellaisesta.

Libanonissa 2019 *jääkärinä palvellut rauhanturvaaja:* Rasistiset asenteet olivat yleisiä. Useat rauhanturvaajat kutsuivat paikallisia neekereiksi tai käyttivät heistä muita alentavia termejä. Rasistista kieltä käyttivät myös jotkut kantahenkilökuntaan kuuluvat, mikä teki rasismista hyväksyttyä. Useimmiten rasismi ilmeni vitseissä ja arkipäivän keskusteluissa. Kertojasta se tuntui ristiriitaiselta siksikin, että suomalaisten palvelustovereina oli ranskalaisia, joiden joukossa oli paljon tummaihoisia rauhanturvaajia. Kertoja ei kuullut, että rasistiseen kielenkäyttöön olisi ikinä puututtu. Kertoja koki rasistisen kielenkäytön hyväksytyksi ja normaaliksi. Suoraan paikallisiin kohdistuvaa epäasiallista käytöstä hän ei havainnut. Kertoja antoi luvan julkaista nimensä ja koko kuvauksensa tämän lausunnon liitteenä (*liite 2*).

Johtopäätökset

Monien muiden maiden kriisinhallintajoukoista paljastuneisiin väärinkäytöksiin verrattuna omat havaintoni ja Ilmari Käihkön havainnot epäasiallisesta käytöksestä eivät ehkä ole erityisen vakavia. Suomalaiseen yhteiskuntaan, Puolustusvoimien ja valtionhallinnon arvoihin ja tavoitteisiin sekä suomalaisen kriisinhallinnan erinomaiseen maineeseen suhteutettuna ne ovat kuitenkin erittäin vakavia. Paitsi että rasismi on yksiselitteisesti väärin, kriisinhallintaoperaatiossa se myös vaarantaa oman joukon turvallisuuden ja maineen sekä onnistumisen annetussa tehtävässä.

Kriisinhallinta on elimellisesti yhteydessä maanpuolustukseen. Suomen maanpuolustus perustuu vahvaan reserviin ja kansalaisyhteiskuntaan, jossa valtaosa kansasta kokee Suomen puolustamisen arvoiseksi. Reservissä eri etnistä taustaa edustavien suomalaisten joukko kasvaa koko ajan. On selvää, että rasistiset asenteet voivat olla haitallisia joukon suorituskyvylle. Kriisinhallintajoukoissa esiintyvä rasismi on osa Suomen Puolustusvoimissa esiintyvää ongelmaa ja sitä kautta merkittävä yhteiskunnallinen ongelma.

Edelle tiivistämieni rauhanturvaajien havaintojen perusteella on helppo esittää kaksi johtopäätöstä: Ensinnäkin epäasiallista käytöstä on esiintynyt myös muissa operaatioissa ja todennäköisesti esiintyy yhä, koska epäkohtiin ei ole koskaan aiemmin kattavasti puututtu eikä niistä ole edes keskusteltu. Toisena johtopäätöksenä voi todeta, että epäasiallisesta käytöksestä on varsin helppo saada tietoa, jos tietoa ylipäänsä halutaan saada.

Esiin nousseet epäkohdat ilmenevät koko suomalaisessa yhteiskunnassa, jonka valikoitunutta läpileikkausta edusti suomalainen kriisinhallintajoukko Tšadissa. Lienee selvää, ettei kriisinhallintapalvelukseen voida käytännössä missään olosuhteissa valita pelkästään ”rasismista vapaita” suomalaisia. Ratkaisuksi näen hyvän valmistautumisen, hyvän johtamisen, ongelmiin puuttumisen helpottamisen ja ongelmien avoimen käsittelyn.

Valmistautuminen tarkoittaa sitä, että kriisinhallintajoukolle pitää antaa ennen toimialueelle siirtymistä mahdollisimman hyvä perehdytys paikallisiin oloihin. Kokemukseni ja kuulemani mukaan tällä hetkellä valmistautumisessa on merkittäviä operaatio- ja rotaatiokohtaisia eroja. Paikallisiin olosuhteisiin perehdyttämisessä Puolustusvoimien tulee käyttää hyväkseen parasta mahdollista asiantuntijuutta, joka usein löytyy puolustushallinnon toimijoiden ulkopuolelta. Suomessa lienee ihmisiä kaikista niistä maista, joihin suomalaisia sotilaita on joskus lähetetty tai tullaan lähettämään.

Hyvä johtaminen vaatii kriisinhallintajoukon komentajalta, kaikilta esimiesasemassa olevilta kuten myös jokaiselta yksittäiseltä rauhanturvaajalta esimerkillistä käyttäytymistä ja tarvittaessa ankaraakin puuttumista havaittuihin epäkohtiin.

Puuttumisen helppous tarkoittaa sitä, että havaittuihin ongelmiin puuttumisen pitää olla helppoa ja puuttumiseen pitää kannustaa. Epäasiallinen käytös täytyy määritellä ja kieltää selkeästi, ja kaikkia joukon jäseniä on vastuutettava epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumisesta. Laittomasta tai epäasiallisesta käytöksestä ilmoittamiseen on perustettava laillisuusvalvontakanava, jonka avulla epäillyistä epäkohdista voi ilmoittaa nimettömästi. Kanavan käytöstä on annettava opastusta jokaiselle puolustusvoimien palveluksessa olevalle.

Avoin käsittely tarkoittaa sitä läpinäkyvyyttä, jonka tulisi koskea kaikkia suomalaisen yhteiskunnan toimijoita. Puolustusvoimien tulee kriittisesti tarkastella organisaatiokulttuuriaan etenkin avoimuuden näkökulmasta, sillä lähes aina tehokasta epäkohtiin puuttumista edeltää avoin yhteiskunnallinen keskustelu.

LIITTEET

Liite 1: Jussi Naskin kirjallinen kuvaus
Liite 2: Joonatan Reunasen kirjallinen kuvaus

Liite Tuomas Rimpiläisen **LIITE 1**
lausuntoon asiassa O 16/2024 vp

Jussi Naskin kuvaus epäkohdista Tšadin kriisinhallintaoperaatiossa

Ilmari Käihkön haastattelussa Ylellä (Rimpiläinen 7.3.2024) esitetyt väitteet suomalaisjoukossa vallinneista rasistisista toimintatavoista, vääristä käytösmalleista paikallisia kohtaan (ja joukon sisäisesti) sekä johdon kyvyttömyys (saati tietämättömyys) puuttua näihin vuoden 2009 jälkimmäisessä YK MINURCAT II/2009 rotaatiossa voidaan vahvistaa tosiseikkoina.

Käihkön kuvaaman YK MINURCAT II / 2009 rotaation rasististen, epäkypsien ja toimintamalleiltaan vääristyneiden ja näitä asenteita lietsovien rauhanturvaajien määrä oli yksinkertaisesti liian suuri osa kokonaisuudesta, mikä oli omiaan passivoimaan asianmukaisella tavalla käyttäytyvän osuuden joukosta. Myös se, että vääriä käytösmalleja omaavat jääkärit tunsivat toisensa pitkään varusmiesajalta (jolta he olivat kirjaimellisesti *vain päiviä aiemmin* kotiutuneet) vauhditti väärien toimintamallien mukaan toimimista. Ilmiötä syvensi se, että reservistä rotaatioon nostettujen rauhanturvaajien rekrytoinnissa ei kaikilta osin onnistuttu, vaan mukaan valikoitui liikaa ns. huonoja yksilöitä ja jopa yksittäisiä agitaattoreita, joiden läsnäolo (ja tuolloin merkittävältä tuntunut pari vuotta vanhempi ikä, aikaisempi varusmiespalvelus, ehkä ”yhden natsan” korkeampi sotilasarvo) olivat omiaan lietsomaan nuorempien jääkärien huonoa käytöstä (ja edelleen passivoimaan muuta osaa joukosta).

Kiinnostavaa on huomata, että vastaavanlaisesta laajasta, rakenteellisesta ja vakavasta rasismista ja muusta yhtä mittavasta epäasiallisesta käyttäytymisestä ei omaan tietoisuuteni ole noussut tietoa muista tuon ajan vastaavanlaisista lähtökohdista käynnistetyistä, suurta massaa kotiutuneita varusmiehiä hyödyntäneistä rotaatioista (NATO KFOR, NATO ISAF). Katson myös tärkeänä, että rotaatioiden väliset erot tulevat ylipäätään huomioiduiksi; esim. jälkimmäisessä omassa operaatiossani (NATO KFOR 2016-2017) rasismi tai muu paikallisiin kohdistunut epäkunnioittava käyttäytyminen ei ollut vastaavalla tavalla räikeä ongelma.

Omasta näkökulmastani on johdonmukaista ajatella, että kuvatut haasteet kys. rotaation osalta koskivat epäonnistumista rekrytoinnissa.

Ehdotan huomioitavan, että kriisinhallinnan rekrytoinnissa kiinnitettäisiin erityistä huomiota joukossa vallitsevaan asenneilmapiiriin (erit. noin kuukauden kestävässä rotaatiokoulutuksessa, mutta myös toimialueella) erityisesti tilanteissa, joissa päätetään lähettää ns. valmiita, varusmiespalveluksesta suoraan rekrytoitavia joukkoja operaatioon. YK MINURCAT II/2009 on oman näkemykseni mukaan esimerkki, jossa näissä rekrytoinneissa haettu valikoidun joukon ”valmis yhteenhitsautuneisuus” näkyi päinvastaisella tavalla.

Jussi Naski
YTM, ylikersantti (res.)
Vanhempi konsultti
61 NorthPoint Solutions Oy

Liite Tuomas Rimpiläisen **LIITE 2**
lausuntoon asiassa O 16/2024 vp

Joonatan Reunasen kuvaus epäkohdista Libanonin kriisinhallintajoukossa

Olin jääkärinä UNIFIL-operaatiossa Libanonissa vuonna 2019. Joukossa ilmeni hyvin selkeitä rasistisia asenteita ja kielenkäyttöä. Useat rauhanturvaajat käyttivät paikallisista n-sanaa, kähtävää tai muita alentavia termejä. Rasistinen kielenkäyttö ei koskenut vain muita jääkäreitä, vaan myös kantahenkilökuntaa/upseeristoa, joten tätä kautta rasismi tehtiin hyväksytyksi. Yleensä rasismi ilmeni mauttomissa vitseissä ja arkipäiväisessä keskustelussa.

Asia on hyvin ristiriitainen, sillä Libanonissa suomalaiset palvelevat yhdessä ranskalaisten kanssa ja heidän joukossaan on paljon tummaihoisia. En kuullut, että rasistiseen kielenkäyttöön olisi ikinä puututtu. Koin, että se oli hyväksyttyä ja normaalia. Ilmapiiri oli sellainen, että rasismi oli sallittua. Koulutusta rasismista olisi selkeästi kaivattu enemmän.

Myös joukkuettani kohdeltiin kuin varusmiehiä, kuten Tsadin-operaatiossa kävi ilmi. Joukkueenjohto ei kunnioittanut meitä, vaikka hoidimme työmme hyvin. Keskustelimme kyllä aiheesta, mutta asiat eivät muuttuneet.

Operaatiossa oli tietyin ehdoin sallittua juoda kaksi annosta alkoholia päivässä. Todistin kuitenkin useaan otteeseen, että edes kantahenkilökunta ei tässä pitäytynyt. Useita kertoja rauhanturvaajat olivat hyvin vahvassa humalassa. Käsittääkseni tämäkin oli hiljaisesti hyväksyttyä, eikä toimintaan puututtu.

Joonatan Reunanen
kriisinhallintaveteraani, toimittaja